

Основни нравствени възгледи на Платон

Въведение

Платоновата философия полага един от стълбовете на елинистичната философия. Освен, че тази философия разглежда въпроси, свързани с отношенията в самата държава, но и разглежда някои нравствени правила на поведение в т нар. Академия.

Академията на Платон е основана около 387 г. пр. Хр. в Атина и в нея имаме голям брой мислители на античността като Спевсип, Ксенократ, Полемон, Кратес, Крантор и др. През дългото си съществуване до 529 г. сл. Хр. академията променя значително своето съдържание и физиономия. Най-напред тя е огнище на обективен идеализъм с елементи на питагорейството. След това добива скептичен смисъл. В края на старата ера тя се обособява като еkleктична школа. Нито една от тези три основни тенденции не представлява платонизма в неговата цялост. Тяхната стойност се различава от истинската същност на платонизма. Това определение се отнася главно до първата и до третата тенденции на академията. Втората тенденция (скаптицизма) е свързана фактически с обосноваването на нова философия, различаваща се от платонизма. Мислителите, които я представят принадлежат формално към академията. Тази тенденция в много отношения изразява конформистката линия на философското мислене, обща за редица философски учения от края на елинизма. Основните тенденции на академията оформят три етапа или три форми на школата. В зависимост от това може да се говори за три академии: първо, за т. н. стара академия; второ, за средна академия – тя е скептичната философия и мястото ѝ формално се числи към академията; трето, новата академия, която утвърждава еkleктичната тенденция

Възгледи на Платон, свързани с нравствеността.

Платон поставя етическите знания на централно място в своите философски възгледи.

Платон изцяло подчинява разработката на етическите знания на своята основна философска концепция. Според него, съществуват паралелно два свята - света на

чистите духовни същности, света на идеите и обикновения свят, в който ние живеем. Този обикновен свят представлява бледо копие на света на идеите, който е истинския свят. Нещата в нашия свят са бледи копия, сенки на чистите идеи.

Тази основна философска постановка на Платон определя и начина, по който той се стреми да обясни морала (нравствеността). Според него на върха на пирамидата от чисти идеи в света на идеите се намира чистата идея за доброто. Тя е висшата проява на доброто, израз на нравственото съвършенство. Отделните добри постъпки на хората в нашия, обикновения свят, никога не могат да постигнат съвършенството на чистата идея за доброто; те могат да бъдат само повече или по-малко бледи копия, сенки на чистата идея за доброто. С това Платон не отрича стремежа на хората да вършат добро, той само ги предупреждава, че колкото и да са добри(морални) техните постъпки, те никога не могат да постигнат висшето добро, което е присъщо само на чистата идея за добро.

Освен това има още една съществена страна от етическите възгледи на Платон, също така произтичаща от неговите основни философски идеи. Платон приема безсмъртието на душата. Душите напускат телата, отиват в света на чистите идеи и там съзерцават тези идеи. След това се връщат в телата на други хора. Там те си спомнят, репродуцират това, което са успели да съзерцават в света на чистите идеи. По този начин познанието, върху базата на което се осъществява практическата дейност на хората, представлява някакво репродуциране, спомняне, което е в зависимост от степента, в която душите са съзерцавали чистите идеи. Тези души, които са съзерцавали по-пълно чистите идеи и имат по-ярки спомени, притежават по-висока степен на знания, проявяват по-големи интелектуални качества.

Това изцяло се прилага към обяснението, което Платон дава на моралните (нравствените) качества и възможности на хората да осъществяват добри постъпки. Тези души, които са имали възможност по-отблизо, по-непосредствено да съзерцават чистата идея за доброто в света на чистите идеи, имат по-големи възможности да репродуцират последната и да бъдат по-морални (нравствени) в своето поведение; в по-голяма степен да се приближават към нравственото съвършенство. Цялата работа в последна сметка е в това, че има неравенство във възможностите на душите да съзерцават чистата идея за доброто.

Душите на аристократите имат възможност по-непосредствено и по-пълно да съзерцават чистата идея за доброто, а душите на хората от демоса, на плебеите имат по-малка възможност да съзерцават последната; те я съзерцават не така

непосредствено, не така пълно както душите на аристократите. Като се има предвид, че душите на аристократите, след като напуснат техните тела и отидат в света на идеите, се връщат пак в телата на други аристократи, а душите на хората от демоса се връщат пак в тела на хора от демоса, може да се разкрие дълбоката диференциация върху класова основа, която Платон прави по отношение на моралните (нравствените) възможности на хората с различен класов статут. Аристократите по рождение са с много по-големи възможности за високо нравствено поведение отколкото хората от демоса и това, както вече отбелязахме, Платон обяснява с различните възможности за съзерцаване на чистата идея за доброто в света на идеите и оттук различната степен на репродуциране на последната в душите и в поведението на хората в обикновения, нашия свят.

Тези възгледи на Платон за възможностите на хората от различни социални слоеве да осъществяват нравствено поведение са в основата на неговата класификация на нравствените добродетели.

Според него има три основни нравствени добродетели: мъдрост- тя е присъща и трябва да се притежава от аристократите; храброст- тя е присъща и трябва да се притежава от воините; въздържание- което е присъщо и трябва да се притежава от демоса. Ще отбележим, че добродетелите трябва да се притежават само от свободните. Робите не се разглеждат като субекти на нравствено поведение. Те изобщо са извън нравствената класация на хората, те не се разглеждат като хора.

Накрая трябва да отбележим, че Платон поставя въпроса за справедливостта като добродетел и разглежда последната като хармонично разпределение на социалните роли и нравствените изисквания, т.е. аристократите да са мъдри, воините да са храбри, а демоса да е търпелив и въздържан. Той издига справедливостта над другите три основни добродетели, с което обуславя преминаването от чисто теоретическите към практическите проблеми при изучаването на морала в рамките на своята философска система.

Етическите възгледи на Платон не се изчерпват само с най-общата обективно-идеалистическа интерпретация, която той дава на морала като проява на чистата идея за доброто. Идеята за доброто у Платон стои в тясна връзка с неговото учение за идеалната държава. С учението си за справедливостта той дава теоретическа основа на тази държава и приключва теоретическите си изследвания в областта на етиката, като от учението за добродетелите преминава към учението за правото и държавата. По този начин Платон се насочва към разработката на

практическите проблеми на етиката, свързани с моралния живот на човека в обществото и държавата, където старите гърци са търсели най-висшите прояви на морала. Платон разбира, че неговото етическо учение не може да има само теоретическа стойност и че то трябва да послужи като ръководство за човешките действия. Щом като познанието на добродетелите определя моралния живот на хората в държавата, задачата на философията е да научи хората на добродетелност. Това насочва Платон към поставянето и решаването на редица проблеми на нравственото възпитание на младежта.

Ръководен от практически съображения, свързани с изграждане на идеалната държава, Платон смекчава първоначалните си теоретически постановки, според които моралните качества и добродетели са в строга зависимост от мястото на човека в социалната структура на обществото. Той изтъква, че хора притежаващи висши морални предразположения, могат да се родят и в нисшите социални слоеве, както и обратното - "родените от граждани и двамата от висшите социални слоеве" могат да се родят с нисша душевност в морално отношение.

Заклучение

Главните принципи на Платоновата философия имат голямо значение за елинизма. Те се свеждат до:

- Принципът на битието, определено като трансцендентна обективна реалност. Тази реалност се счита за неизменна същност и е образец на сетивно-възприемаемия свят. В гносеологично отношение битието на Платоновата философия е предмет на непосредствено интуитивно познание. То се схваща непосредствено, но не чрез сетивните форми. Битието поражда познанието за същността, схваната не чрез мисленето, а посредством интуицията. - Принципът на т. нар. участие *ab alio*. Чрез него се обяснява отношението между идеята и битието и нейното отношение. Инобитието е определено непосредствено от идеята. Сетивното съществува чрез нещо друго *ab alio* – чрез идеята.

-□ Принципът на субординацията на идеите, т. нар. йерархия. За платонизма битието не е същност. Елеатският монизъм се отнася само до една отделна идея на платонизма. Всяка идея сама по себе си е

същност. Множеството идеи са дадени като система, изградена по принципа на субординацията. Сложната йерархия на идеите изразява степените в стойности те на битието изобщо.

- Ярко изразеният, т. нар. психологически дуализъм, представен в принципа на участието и в главната онтологична предпоставка за отношението между тялото и душата. Разривът между сетивните неща и идеите не се преодолява от принципа на участието. В областта на гносеологията той обуславя психологическия дуализъм. Той оставя дълбока следа върху познавателния процес. За старата философия отношението между душата и тялото е колкото психологично, толкова и гносеологично. От това гледище този дуализъм е по-общо определение, а според платонизма има и определено метафизично (по-скоро онтологично) значение. Във философията на елинизма този дуализъм се проявява в почти всички случаи като принцип на гносеологията. Платон засяга абсолютно всички въпроси, трактувани тогава от философията. Той въвежда и нови проблеми на философското мислене. Философията му не е систематична. Тя няма систематизиращия характер на аристотелизма. Платон се грижи повече за принципите, които полага, а не за събирателната работа относно подробностите. Платон обича да бъде универсален в принципите и по-малко строг в детайлите на следствията. Той дава принципите, които трябва да подхранят мисълта, да я задвижат.